

ISSN:2181-0427 ISSN:2181-1458

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ИЛМИЙ АХБОРОТНОМАСИ**

**НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

2021 йил 2 сон

Бош муҳаррир: Наманган давлат университети ректори С.Т.Тургунов

Масъул муҳаррир: Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор М.Р.Қодирхонов

Масъул муҳаррир ўринбосари: Илмий тадқиқот ва илмий педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиғи Р.Жалалов

ТАҲРИРҲАЙЪАТИ

Физика-математика фанлари: акад. С.Зайнобиддинов, акад. А.Аъзамов, ф-м.ф.д., доц. М.Тўхтасинов, ф-м.ф.д., проф. Б.Саматов, ф-м.ф.д., доц. Р.Хакимов, ф-м.ф.д. М.Рахматуллаев.

Кимё фанлари: акад. С.Рашидова, акад. А.Тўраев, акад. С.Нигматов, к.ф.д., проф. Ш.Абдуллаев, к.ф.д., проф. Т.Азизов.

Биология фанлари: акад. К.Тожибаев, акад. Р.Собиров, б.ф.д. доц. А.Баташов, б.ф.н.

Техника фанлари: - т.ф.д., проф. А.Умаров, т.ф.д., проф. С.Юнусов.

Қишлоқ хўжалиги фанлари: – г.ф.д., доц. Б.Камалов, қ-х.ф.н., доц. А.Қазақов.

Тарих фанлари: – акад. А.Асқаров, с.ф.д., проф. Т.Файзуллаев, тар.ф.д., проф. А.Расулов, тар.ф.д., проф. У.Абдуллаев.

Иқтисодиёт фанлари: – и.ф.д., проф. Н.Махмудов, и.ф.д., проф. О.Одилов.

Фалсафа фанлари: – акад., Ж.Бозорбоев, ф.ф.д., проф. М.Исмоилов, ф.ф.н., О.Маматов, PhD Р.Замилова.

Филология фанлари: – акад. Н.Каримов, фил.ф.д., проф. С.Аширбоев, фил.ф.д., проф. Н.Улуқов, фил.ф.д., проф. Ҳ.Усманова, фил.ф.д., проф. Б.Тухлиев, фил.ф.н., доц. М.Сулаймонов.

География фанлари: - г.ф.д., доц. Б.Камалов, г.ф.д., проф. А.Нигматов.

Педагогика фанлари: - п.ф.д., проф. У.Иноятов, п.ф.д., проф. Б.Ходжаев, п.ф.д., п.ф.д., проф. Н.Эркабоева, п.ф.д., проф. Ш.Хонкелдиев, PhD П.Лутфуллаев.

Тиббиёт фанлари: – б.ф.д. Ғ.Абдуллаев, тиб.ф.н., доц. С.Болтабоев.

Психология фанлари – п.ф.д., проф. З.Нишанова, п.ф.н., доц. М.Махсудова

Техник муҳаррирлар: Н.Юсупов, Г.Акмалжонова

Таҳририят манзили: Наманган шаҳри, Уйчи кўчаси, 316-уй.

Тел: (0369)227-01-44, 227-06-12 **Факс:** (0369)227-07-61 **e-mail:** ilmiy@inbox.uz

Ушбу журнал 2019 йилдан бошлаб Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси Раёсати қарори билан физика-математика, кимё, биология, фалсафа, филология ва педагогика фанлари бўйича Олий аттестация комиссиясининг диссертациялар асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

“НамДУ илмий ахборотномаси–Научный вестник НамГУ” журнали Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг 17.05.2016 йилдаги 08-0075 рақамли гувоҳномаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги (АОКА) томонидан 2020 йил 29 август куни 1106-сонли гувоҳнома га биноан чоп этилади. “НамДУ Илмий Ахборотномаси” электрон нашр сифатида халқаро стандарт туркум рақами (ISSN-2181-1458)га эга НамДУ Илмий-техникавий Кенгашининг 11.02.2021 йилдаги кенгайтирилган йигилишида муҳокама қилиниб, илмий тўплам сифатида чоп этишга рухсат этилган (Баённома № 2). Мақолаларнинг илмий савияси ва келтирилган маълумотлар учун муаллифлар жавобгар ҳисобланади.

НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ-2021

09.00.00

ФАЛСАФА ФАНЛАРИ
ФИЛОСОФИКЕ НАУКИ
PHILOSOPHICAL SCIENCES

24	Madaniyat va shaxs – birgalikda moslashuv Sunatov D.H	130
25	Берунийнинг табиийюн оқими тарафдори сифатида борлиқ муаммосини ўзига хос тарзда ўртагаташлаши Тошпўлатова Н. С	136
26	Ўрхун-енисей тошбитиклари тарихимиз талқини сифатида Назаров Н. А	141
27	Античные концепции истины Панжиев С	146
28	Фалсафий меросимиз тадқиқотларда Ортиқов О.И	150
29	Глобаллашув шароитида миссионерликнинг олдини олиш усуллари ва воситалари Обломуродова Х. Н	155
30	Фаннинг қадриятга айланиб боришида интеллектуал фаолиятнинг ижтимоий- фалсафий функцияси Соипова М. К	160
31	Оммавий маданият” ва унинг оқибатларига қарши мафкуравий иммунитетни шакллантириш Тожибоева Д.О	165
32	Кўқон хонлиги меъморчилиги Тожибоев У.У	171
33	Шарқ ва ғарб фалсафий тафаккурида инсон муаммоси талқини Тожибоев У.У, Хошимов С С	175
34	Ўзбекистоннинг трансчегаравий маданий алоқаларини ривожлантиришда туризмнинг роли ва аҳамияти Бойматов Ф.З	179
35	Темурийлар даврида илм-фан ва маданият ривожини Ўрозов Ш З	184
36	Талаба-ёшларнинг ахборот хавфсизлигини таъминлаш муаммолари Худайбердиев А.К	188

10.00.00

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PHILOLOGICAL SCIENCES

37	Ўзбек тилидан инглиз тилига таржимада муқобилликка эришишда лингвомаданий ёндашув (таржимада лақуналар мисолида) Досбаева НТ	193
38	“Lison Ut-Tayr” ma’naviy yuksalishga chorlovchi badiiy falsafiy asar Sayfiddinova N Abdullayeva G	198
39	O`zbek xalq maqollarida “baho” konsepti	203

10.00.00
ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PHILOLOGICAL SCIENCES

**ЎЗБЕК ТИЛИДАН ИНГЛИЗ ТИЛИГА ТАРЖИМАДА МУҚОБИЛЛИККА
ЭРИШИШДА ЛИНГВОМАДАНИЙ ЁНДАШУВ (ТАРЖИМАДА ЛАКУНАЛАР
МИСОЛИДА)**

Досбаева Наргиза Турғунпўлатовна, Наманган давлат университети мустақил тадқиқотчиси, филология фанлари номзоди, доцент.

Аннотация: Мақолада таржима лакунарлиги ҳамда лакуналар элиминацияси муаммоси “сен” ва “сиз” олмошининг инглиз тилига таржималари мисолида кўриб чиқилган.

Калит сўзлар: лакуна, тематик тўр, элиминация, компенсация, муқобиллик, контекст, прагматика, лингвомаданий, компонент.

**ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ДОСТИЖЕНИЮ
ЭКВИВАЛЕНТНОСТИ В ПЕРЕВОДЕ С УЗБЕКСКОГО НА АНГЛИЙСКИЙ (НА
ПРИМЕРЕ ЛАКУН В ПЕРЕВОДЕ)**

Досбаева Наргиза Турғунпўлатовна, независимый исследователь Наманганского государственного университета, кандидат филологических наук, доцент.

Аннотация: В статье рассматриваются проблемы лакунарности перевода и элиминации лакун на примере переводов местоимения «ты» и «вы» на английский язык.

Ключевые слова: лакуна, тематическая сетка, элиминация, компенсация, эквивалент, контекст, прагматика, лингвокультурный, компонент.

**LINGUOCULTURAL APPROACH TO ACHIEVING EQUIVALENCE IN TRANSLATION
FROM UZBEK INTO ENGLISH
(ON THE EXAMPLE OF LACUNA IN TRANSLATION)**

Dosbaeva Nargiza Turgunpulatovna, independent researcher of Namangan State University, Doctor of philosophy, associate professor.

Resume: The article discusses the problem of lacunarity of translation and elimination of lacuna on the example of the translation of pronouns “sen” and “siz” into English.

Key words: lacuna, thematic net, elimination, compensation, equivalent, context, pragmatics, linguocultural, component.

Тиллараро лакунарлик ҳолати тиллараро ёки маданиятлараро мулоқот вақтида кескин намоён бўлади, сабаби бу мулоқотнинг асосий шакли сифатида таржима фаол юзага келади. Таржима соҳаси мантикий равишда лакуналар элиминациясининг кенг

тарихий жараёнига киритилади ва бунга асос сифатида таржиманинг лақуналарни бартараф қилишдаги ишга туширувчи механизм сифатидаги роли хизмат қилади ва бунда таржимон томонидан энг мақбул усулни танлаш орқали лақунани элиминация қилиш жараёни кузатилади.

Аслият ва таржима тилидаги мисолларни таржимашунослик нуқтаи назаридан таҳлил қилгач, қуйидаги таржима усуллари энг кўп қўлланилганининг гувоҳига айландик: калька, турлича даражадаги тасвир ёки шарҳ кўринишидаги интерпретациянинг ёйилган шакли [6]. Санаб ўтилган барча таржима усуллари лақуналар назариясида илгари сурилган лақуналарни элиминация қилишнинг асосий усуллари: компенсация ва тўлдириш билан корреляция бўлади. Лақуналарни элиминация қилишнинг у ёки бу методларини ва тегишли таржима усуллари танлашда таржимон маълум стратегия ва тактикага амал қилади. Лақуналар элиминацияси ёки делақунизация ўзининг характерли чизгиларига эга бўлиб, унинг жараёни таржима тили тегишли бўлган жамиятнинг амалий эҳтиёжларига кўра боради. Тадқиқотчиларнинг кузатишлари бўйича, тилда лақуналарни тўлдириш, авваламбор, ўзлаштириш ёки сўз ва иборанинг “узоқлик” аломатларини ўчириш усуллари орқали амалга оширилади. Ҳар қандай ҳолатда ҳам, лақуналар элиминацияси “тилар ўзаро таъсири ва ўзаро фаолияти жараёнида юз беради” [2.89]. Бизнинг кузатувларимиз бўйича, лақуналар элиминацияси ҳисобига реципиент тили луғавий таркибининг бойиши учта босқичда амалга ошади. Биринчи босқич концепт, ҳодиса ёки хос сўзнинг мавжуд эмаслигини англашдан иборатдир. Тиллараро лақунани ўзлаштириш айнан реципиент томонидан ўз тилида бу турдаги тушунчанинг йўқлиги ва берилган лексик бирликнинг муқобили йўқлигини англашдан бошланади. Вужудга келган ёки аниқланган тиллараро лақунани ўзлаштиришнинг иккинчи босқичида реципиент тилига “вақтинча эквивалентсиз” бўлган бирликни киритишга ҳаракат қилинади. Бундан бирликларни жорий қилиниш даври янги тушунчанинг ўзлаштирилиши ва аталиши даражасига боғлиқ бўлади. Бу босқич учун янги тушунчани номлашга бўлган кўплаб ногашкилий турдаги ҳаракатлар характерлидир, ва бу ўз навбатида, тушунчанинг реципиент тилида юқори вариативлик ҳосил қилишига ҳамда вариантлар рақобатига олиб келади. Учинчи босқич, яъни эквивалентсиз бирликнинг тилга бутунлай ўзлаштирилиши, ёки лақунанинг тамомила элиминация қилиниш жараёнини доимо аниқ кузатиб бориш мушкулдир. Бу ҳақида ўз вақтида Л.С Бархударов ҳам эслатиб ўтган: “оказионал эквивалентнинг одатийга айланиб қолган вақтини доимо аниқ айтиб бериш мумкин эмас” [1.94]. Хуллас, қачонки таржима тили лингвомаданиятига янги концепт муқим ўрнашган бўлса ҳамда ушбу концепт номинацияси тил соҳиблари томонидан “бегона” сифатида қабул қилинмасагина лақунанинг буткул элиминация қилингани тўғрисида гапириш мумкин.

Юқоридаги комплекс ёндашув таржимонга бирликнинг маданий фонини янада тўғри тушунишга ва интерпретация қилишга имкон яратади.

Бизнингча, лақуналарни тўғри аниқлашда камида иккита саволга жавоб бериш муҳим ҳисобланади: 1) қандай сарҳадлар ичида бир сўзлик ёки жумла эквиваленти йўқлиги ҳисобига лақуна ҳақида гапириш керак? 2) лақуна тушунчаси коннотатив сўзларга нисбатан қўлланиши қай даражада? Ушбу саволларга жавоб берган ҳолатда лақуналар концепциясини ривожлантириш ва равшанлаштириш мумкин, лекин

ҳозиргача ушбу тушунчани таржима назарияси илмий аппаратига киритиш учун асосларни олға суриш масаласи ҳануз заифлигича қолмоқда. Аслини олганда эса, чекланган доирадаги лексик лакуналар учун бундай долзарблик вақти келган деб ҳисоблаймиз.

Биринчи саволга жавоб излар эканмиз, Д.И.Ермоловичнинг таржимага нисбатан олинган “тематик тўр” назариясига мурожаат қилишни мақсадга мувофиқ деб топдик. Унга кўра таржима қилинган ёки таржима қилиниши кутилаётган, бизнинг вазиятда эса, асардаги матнлар (макро, микро матн, гаплар)ни шартли равишда икки гуруҳга бўлиб таҳлил қиламиз. Биринчи А номли гуруҳга шундай матн (гап)лар киритиладики, уларнинг семантик тузилмасида лакуна-сўзлар тематик тўрнинг элементлари ҳисобланмайди. Бу дегани, лакунар бирликлар англатадиган тушунчалар муаллиф матн (гап) мавзусини ривожлантириш учун фойдаланадиган таянч ахборий элементлар сифатида қабул қилинмайди. Бу гуруҳдаги лакуналар билан ишлашда таржимоннинг иши енгиллашади, у хабар эквивалентлигига эришишда қўлланиладиган усуллар мажмуидан исталганини танлаб ишлатиши мумкин ҳамда бу орқали Л.С.Бархударов принципи амалга ошириши кутилади: “Тилнинг луғавий таркибида бирор-бир тушунчани махсус номлаш учун сўз ёки муқим бирикманинг йўқлиги ушбу тушунчани тегишли тил воситалари билан ифодалаш мумкинлигини билдирмайди” [1,97]. Лекин гап шундаки, агарда таржима назарияси фақатгина А гуруҳидаги матн (гаплар) билан шуғулланганда, на лакуна тушунчаси на терминини ишлатишга эҳтиёж сезилган бўлинар эди.

Иккинчи Б номли гуруҳга тематик тўр элементлари ҳисобланувчи лакуна сўзлар киритилади. Матн (гап)нинг муҳим ахборий марказлари сифатида бу гуруҳ лакуналари таржимада шундай жиҳатларга эгаларки, улар англатган маънони турли жойларда турли усуллар ёрдамида ўгириш умумийликда матн эквивалентлигининг бузилишига олиб келади. Б гуруҳдаги матн (гаплар) шундай матн (гаплар)ки, уларда такрор ишлатиладиган лакунар бирликнинг барча ишлатилиш ҳолатларига нисбатан таржима тилида айнан бир хил муқобиллар керак бўлади. Шундагина лакунарликнинг таржима назариясидаги аҳамияти ҳақида гапириш мумкин.

Маълумки, инглиз тилида иккинчи шахс бирликдаги “you” ўзбек тилига иккита муқобил – *сен* ва *сизга* тўғри келади ҳамда икки тилда бир-бирига нисбатан вектор лакуна ҳосил бўлади. Ушбу мурожаат шаклининг таржимаси А гуруҳидаги матнларда ҳеч қандай муаммо туғдирмаслигини яна бир бор таъкидлаб ўтамиз, лекин масала Б гуруҳ матнларига – лакунар бирлик тематик тўр элементининг яққол намунаси сифатида келган вазиятларда таржима усулини танлашда алоҳида ёндашув талаб этилади. Куйидаги аслият матнида “сан (сен)” олмошидан ҳосил қилинган феълнинг муносабатларни таърифлашдаги марказий роли муаллиф томонидан олға сурилган, контекстдаги барча элементлар шу шахс мурожаатига тобе ҳолда жойлаштирилган. Демакки, бу вазиятда лакунани тўлдиришда ёки компенсация қилишда икки вазифа амалга ошириши даркор – контекстда сўзнинг такрорий қўлланишида аслиятдагидек қисқаликка ёки бир сўзликка эришиш ҳамда *сиз* ва *сен* нинг аслият маданиятида қўлланишидаги тафовутига таржимада ҳам урғу бериш. Бизнингча, биринчи вазифани бажариш учун таржимон лакунани элиминация қилиш жараёнида матнда такрор келувчи лакунар бирликнинг таржимада бир сўз туркумига мансуб муқобилини таъминлаш орқали амалга ошириши мумкин.

Мисол:

- Ёки эшикдан киришингданоқ **сансирай** бошлаганим учун хафа бўлдингми? Офтоб ойим: — **Сансирашингиз** уч йилдан бери Кумушни болам, деб юрганингизни бизга очиқ онглатди. Карима отин: — Киши ўз боласини **сансирайдир**, бегонани ҳам **сансирасин**-чи. Зайнаб: — Мени ҳам чимилдиқдан чиқишим биланоқ **сансираган** эдилар... Ўзбек ойим: — Мен яқин кўрган кишимни **сизсирай** олмайман. (314) - 1. - *Perhaps you are offended because I was **overfamiliar** as soon as you crossed our threshold? - You **address her familiarly**, - said Oftobayim - and that means you have considered her as your daughter for three years now. - A person **addresses** his or her children **familiarly**. Who would speak thus with strangers? - Karima-atyn interjected. - I was also **addressed familiarly** the very day after the wedding. - chimed in Zainab. - I cannot **address relatives formally**. (C288) - 2. - ... or have you got offended at my **addressing "you"** from the first day of your coming? Oftob-oyim: - Your **addressing** Kumush "**you**" means that you treat Kumush as your own daughter. Karima-otin: A person **addresses "you"** only to his own child, not strange ones. Zaynab: She started **addressing me "you"** from the first day of my coming after the **wedding party**... Uzbek-oyim said: - I cannot **address "you"** my near ones. (T314) - 3. Or are you offended that **I have become too familiar** with you since you entered through my doors? - Your **abandoning of formalities** with Kumush right away truly shows that you have considered her to be your daughter. Karima Otin added - A person **shows familiarity** with their own child. One would not be **overly familiar** with strangers. And Zainab chimed in - She was **overly familiar** to me starting with the moment I left Chimildiq. - I cannot say that I **stand on formalities** with those who are close to me... (M484)*

Таҳлилимизнинг бошидаёқ, иккинчи таржима вариантынинг адекват чиқмаганлигини таъкидлаб ўтмоқчимиз. Таржимон юқорида эслатиб ўтилган биринчи вазифани удалаган ҳолда таржиманинг прагматик вазифасини амалга ошира олмаган. Инглиз тилида фақатгина битта *you* бор, ва уни қўштирноқ ичида ажратиб қўлланилган тақдирда ҳам таржима ўқувчиси учун бу мақсад тушунарсизлигича қолаверади. Таржимоннинг *сансираш* ва *сизсираш* ни бир хил *addressing you* билан бериши эса масалани янада чигаллаштиради. Умуман олганда, агарда таржимон ҳар бир такрорланган ҳолат учун аниқловчи сўзни қўллаб кетганда (*addressing "you" familiarly/addressing "you" formally*) иккинчи функция ҳам бажарилган бўлар эди. Бизнингча, юқорида кўрсатилган икки вазифани биринчи таржимон ўз таржима матнида муваффақиятли амалга ошира олган. Биринчидан, матнда бир туркумга мансуб муқобил такрорийлиги таъминланган бўлса, иккинчидан, *сенсираш* ва *сизлаш* нинг тушунарли шаклда бир-биридан фарқланиши (*addressing familiarly/addressing formally*) юзага чиққан. Худди шу мавзудаги кейинги мисол таҳлиliga ўтамыз:

Улар кеткандан кейин албатта Ўзбек ойим эри ёнига кирар, ҳожи бўлса хотинига **сизсираб**: «Сиз икки келин ушлашни билмабсиз... (362) - 1. *As soon as they left the room, Uzbekayim would appear. - You turned out to be incapable of supporting two daughters-in-law - he would chide her. (C330) - 2. After they had left, Uzbek-oyim would enter the room, and he would say: you don't know how to treat two daughters-in-law... (T366) - 3. Of course, upon their departure Uzbek Oyim entered her husband's room, and Hajji **mustered as much respect available** and said to his wife - You have not managed your brides well... (M558)*

Асар бош қаҳрамонларидан бири Юсуфбек ҳожининг “чала думбул” хотини Ўзбек ойим билан муносабати борасида қанчалик сермулоҳазалиги таҳсинга сазовордир. Ҳожининг бу жиҳатига асарнинг бир неча ўринларида муаллиф томонидан урғу бериб

ўтилган. Юқоридаги мисолимиздан ҳам, икки кундош можаросида насиҳат ўқиётган Юсуфбек ҳожининг хотинини ҳам сипоришлаб танбехлаши Ўзбек ойимнинг бирдан ловуллаб кетишининг олдини олиш мақсадида қилаётгани англашилиб турибди. Шу сабабли у Ўзбек ойимга “сиз” лаб мурожаат қилади ва юмшоқ танбех ёрдамида уни тўғри йўлга бошламоқчи бўлади. Таржиманинг бадиийлик принципи ушбу нозик жиҳатнинг таржима матнига ҳам кўчишини тақозо этади, “сизсираш” сабабли инглиз тилида вужудга келган лақуна адекват тўлдириш эса таржимон мақсади ва маҳоратига боғлиқ бўлиб қолади. Бу вазиятда биз учинчи вариант таржиманинг аслиятга адекватлигини эътироф этамиз. Лақуна “*mustered as much respect available*” (имкон борича ҳурмат кўрсатиб) кўшимчаси орқали муваффақиятли элиминация қилинган.

“Сен”нинг ибора таркибида келганда, қандай таржима усулини танланганини таҳлил қиламиз:

Қачонгача биз бу саҳройи итлар билан **сану манга боришиб** юрамиз? (273) - 1. *How long shall we tolerate these dogs around us?* (C253) - 2. *How long will we stand beside these quipchaks?* (T271) - 3. *How much longer will our lands be weakened by these desert dogs?* (M423)

“Сану манга бормоқ” ибораси – жанжаллашув, тортишув даражасига етиш мазмунида келади ва айтиш мумкинки, ушбу гап таржима вариантларининг бирортасида лақуна маъновий тўғри тўлдирилмаган. Албатта, бу ерда гап даражасидаги эквивалентлик хусусида баҳс юритмоқдамиз, матн даражасида эмас. Кейинги шунга ўхшаш мисол:

Аmmo биз **сенга сен**, деб жавоб бермасак, бизники ақл ва инсоф доирасидан чиқмаса дейман... (275) - 1. I merely wish to say that we should not repay **like with like**, we should not respond in kind so as not to overstep the bounds of reason and justice. (C254) - 2. But I just want to say that we should not undertake **the same things**, so as not to go beyond the limits of reason and justice. (T273) - 3. I say **injury given for injury suffered** achieves nothing... (M426)

Бу мисол таржималарининг барчасида лақуна мазмуний жиҳатдан тўғри тўлдирилганлигини эътироф этган ҳолда биринчи ва учинчи таржима вариантларида аслиятга нисбатан муқобил формаликка (иборани ибора билан бериш) ҳам эришилганини таъкидлаймиз. Кейинги мисолни таҳлилга тортамиз:

Ўша воқеадан кейин отамнинг менга муносабати ўзгарди. Бўлар-бўлмасга тергайвермайдиган, бирор иш буюрганда ерга боқиб маслаҳат оҳангида гапирадиган, баъзан ҳатто “сиз”лайдиган ҳам бўлди.(92) - ... *even sometimes addressing me with great respect.* (88)

Ушбу мисолда муқобилликни таъминлаган *addressing with respect* (ҳурмат билан мурожаат қилиш) кейинги мисолда бошқача ёндашувни талаб қилган:

– Қачон келдинг? – деб сўради Ақобиров рўпарадан жой оларкан; гоҳ “сиз”, гоҳ “сен” – эски одаму. (Ш28) - *When did you arrive? – asked Mr Akobirov after sitting himself down opposite Farhod; according to his old habit he sometimes addressed Farhod with respect and sometimes without.* (27)

Ушбу таржимадаги *to address with respect/without* (ҳурмат/ҳурматсизлик билан мурожаат қилиш) аслиятга нисбатан муқобилликни таъминлаган деб бўлмайди ва бизнинг фикримизча, бу вазият учун *to address with familiarly/formally* мақбул вариант ҳисобланади.

Аслият тилидаги лақунар бирликларнинг мавжуд бўлиши кўплаб омиларга боғлиқ бўлиб, уларга ижтимоий турмушдан бошлаб, миллий характер чизилари, урф-

одатлар, кундалик фаолият, муомала маданияти, турмушнинг жўғрофий шароитлари, ўсимликлар ва ҳайвонот олами, маданий фонд сингари қатор лингвистик ва экстралингвистик шарт-шароитлар киради. Шу сабабли, лақуналарни аниқлаш ва тавсифлаш жараёнида унинг лингвомаданий компонентини юзага чиқариш орқали таҳлил олиб бориш ишни енгилаштиради.

Адабиётлар:

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008. – 240 с.
2. Марковина И.Ю., Сорокин Ю.А. Культура и текст. Введение в лакунологию. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2008. – 144 с.
3. Қодирий А.Ўткан кунлар; Меҳробдан чаён: Романлар. — Тошкент: Ғофур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1994. — 656 б.
4. Bygone days (O'tkan kunlar): Nashville TN, Copyright: 2018. — 661 p.
5. Days gone by: Nouveau Monde editions, 2018. English 3rd edition. — 349 p.
6. Досбаева Н.Т. Таржималар таҳлилида Қодирий “андиша”лари//Ўзбекистонда хорижий тиллар. — 2020.— № 4 (33). — Б.186-196.

“LISON UT-TAYR” MA’NAVIY YUKSALISHGA CHORLOVCHI BADIY FALSAFIY ASAR

Namangan Davlat universiteti,

“Amaliy ingliz tili kafedrası” stajor o’qituvchilari

Sayfiddinova Nozima va Abdullayeva Gavharoy

[Tel:+998945043906](tel:+998945043906) e-mail: ladymelody999@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Alisher Navoiyning badiiy-falsafiy “Lison ut-tayr” dostoninig strukturaviy tuzilishi, umumiy mazmun mohiyati, dostonida berilgan hikoyatlar haqida qisqacha xulosalar muhokama qilinadi. Bundan tashqari, asarning asl mohiyati, undan chiqarilguvchi umumiy xulosa, insonni ma’naviyati qarashlari va fikrlariga bevosita ta’sir e’tuvchi Alisher Navoiy tominidan ilgari surilgan g’oyalar haqida fikr yuritiladi. Ushbu maqolada taqdim etilgan barcha faktlar, ma’lumot va fikrlarga ko’ra, bu asar nima sababdan Navoiy asarlarining durdonalaridan biri ekanligi, shoirning diniy-tasavvufiy, badiiy-falsafiy fikrlarining qisqacha mazmuni tushunishga imkon beradi.

Kalit so’zlar: “Lison ut-tayr”, “Mantiq ut-tayr”, Xudxud, Simurg’, Tasavvuf, hikoyat.

“LISON UT-TAYR” IS AN AESTHETIC AND PHILOSOPHICAL WORK THAT CALLS FOR SPIRITUAL GROWTH

Sayfiddinova Nozima and Abdullayeva Gavkharoy

Teachers at department of “Practical English”

Namangan State University

[Tel:+998945043906](tel:+998945043906) e-mail: ladymelody999@gmail.com

Abstract: This article discusses the structural form of Alisher Navoiy’s literary philosophical book “Lison ut-tayr”, the essence of the content, and the conclusions drawn from the poem. It also reflects on the essence of the work, its conclusions, the ideas put forward by Alisher Navoi, Which directly affect the siritual views and thoughts of the person. According to all the facts, information and